

Elżbieta Osewska

Motywy zainteresowania katechezą rodzinną we współczesnym kościele

---

Studia nad Rodziną 9/2 (17), 113-123

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta OSEWSKA

MOTYWY ZAINTERESOWANIA KATECHEZĄ RODZINNĄ WE WSPÓŁCZESNYM KOŚCIELE

Fundamentem katechetycznego posłannictwa rodziny jest jej konstytucja etyczno-antropologiczna. Wspólnota rodzina jest miejscem szczególnej syntezy i przenikania prawdy teologicznej i antropologicznej. Rodzina posiada swoje korzenie w planie samego Boga, który związał z nią specjalne powołanie, a zarazem obdarzył ją wyjątkowymi możliwościami do jego realizacji. Rodzina jako komunია osób jest niezastąpionym miejscem do pełnego rozwoju każdej ludzkiej osoby¹.

Teologia rodziny ukazuje rodzinę również jako „Kościół domowy”, co odnosi się zarówno do jej egzystencji, jak i funkcji. Rodzina jako komórka Kościoła przyczynia się do jego wzrostu i urzeczywistnienia jego potrójną misją. Z funkcji profetycznej Kościoła wypływa bezpośrednio katecheza rodzinna, która nie może być jednak zrealizowana w całości bez podjęcia funkcji kapłańskiej i królewskiej².

Czy jednak wystarczy prezentacja fundamentalnych założeń z zakresu teologii rodziny? Jakie dodatkowe motywy skłaniają współczesny Kościół do ponownego, pogłębionego i bardziej systematycznego zainteresowania się katechezą rodzinną? Czy doświadczając głębokich przeobrażeń rodziny dokonujących się zarówno w jej strukturze, jak i w zakresie pełnionych funkcji można nadal odwoływać się do misji katechetycznej rodziny³?

---

¹ Por. J. Stala, *Podstawy teologiczno-antropologiczne katechezy rodzinnej*, Tarnów 1998, s. 175-272.

² Por. tamże, s. 319; szerzej na ten temat w: *Drogi katechezy rodzinnej*, red. E. Osewska, J. Stala, Poznań 2002; E. Osewska, J. Stala, *W kierunku katechezy rodzinnej*, Kielce 2003; J. Stala, *Tradycja katechezy rodzinnej w diecezji tarnowskiej*, Tarnów 1999; J. Stala, *Katecheza o małżeństwie i rodzinie w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Tarnów 2004.

³ Por. K. Misiaszek, *Katecheza dorosłych w Dokumentach Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 31; J. Bagrowicz, *Z problematyki katechizacji rodzinnej*, AK 1979, R. 71, T 93, z. 424-425, s. 205-207; M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 69.

1. Katecheza rodzinna historyczną praktyką Kościoła

Kościół pierwszych wieków skupiał się na formacji dorosłych, aby poprzez matki i ojców katechizować dzieci⁴, nie miał jednak specjalnie wyodrębnionego nauczania religijnego dzieci i młodzieży. Rodzice uczestnicząc w liturgii sprawowanej w domach rodzinnych i w kościele – dzięki Słowu Bożemu skierowanemu do nich i dzięki łamaniu konsekrowanego Chleba – stawali się nowymi ludźmi i realizowali swoje katechetyczne posłannictwo poprzez codzienne świadectwo wiary, ukazywanej osobowo w każdej życiowej sytuacji⁵.

W późniejszym okresie starożytności chrześcijańskiej podejmowano próby dopuszczania dzieci do udziału we wstępnej części liturgii, aby zapoznać je z tajemnicami wiary. Jednak powszechniejszą formą katechizacji był katechumenat rodzinny, w którym modlitwa oraz wspólne i pełne zaangażowanie się w wierze nie tylko uczyły młode pokolenie o wierze chrześcijańskiej, ale przede wszystkim wprowadzały w jej rzeczywistość, formowały osobowość i kształtowały postawę⁶.

Zycie religijne pierwszych chrześcijan było skoncentrowane na liturgii, stanowiącej źródło i cel katechizacji. Nie było potrzeby tworzenia katechezy innej niż rodzinna, gdyż rodzina była zdolna przekazać depozyt wiary i uformować osobowość chrześcijańską. Bezpośrednie, spontaniczne wychowanie, bliskie więzi rodzinne oraz atmosfera domu rodzinnego sprawiały, że w rodzinie wzrastali świadomi i odpowiedzialni świadkowie Chrystusa, którzy przekazywali depozyt wiary następnym pokoleniom⁷.

Wzrost liczby chrześcijaństwa, w tym duża liczba osób, które przyjmując chrzest nie miały pogłębionej świadomości chrześcijańskiej skłoniła Kościół do zainicjowania dokształcania w wierze. Tę rolę podejmowali się najczęściej ludzie wykształceni w szkołach klasztornych i katedralnych. W średniowieczu rodzina nadal zajmowała się katechizacją, ale jednocześnie kształtowała się nowa jej forma, zależna bezpośrednio od Kościoła⁸. Warto jednak pamiętać, że wzrost wiary nowego pokolenia chrze-

---

⁴ Por. A. Żurek, Święci synowie świętych matek – chrześcijańskie wychowanie w starożytności chrześcijańskiej, w: *Drogi katechezy rodzinnej*, red. E. Osewska, J. Stala, Poznań 2002, s. 228-239.

⁵ Por. R. Murawski, *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313 r.)*, Płock 1999, s. 62-66.

⁶ Por. J. Danielou, H. J. Marou, *Historia Kościoła*, Warszawa 1984, s. 68-74.

⁷ Por. F. Proctor, *Teaching Faith in the Family: a Historical Overview*, „Religious Education” 1996, nr 91, s. 45n.

⁸ Por. M. Majewski, *Zainteresowanie katechezą rodzinną i próby jej interpretacji*, RTK 1975, R. 22, z. 6, s. 40n.

ścijan dokonywał się w dużym stopniu poprzez uczestnictwo w życiu rodzinnym i społecznym, które było przesycone elementami religijnymi⁹.

W czasach nowożytnych, począwszy od humanizmu poprzez oświecenie, aż po wiek XIX, umacniało się społeczne znaczenie szkoły¹⁰. Szkoły założone przez Kościół nadal posiadały istotną rolę społeczną, zwłaszcza w zakresie wychowania religijnego. Jednak powoli coraz większego znaczenia nabrały szkoły świeckie z nowym programem i metodami pedagogiczno-dydaktycznymi. Wyodrębniły się wówczas dwa kierunki kształcenia: kościelny, akcentujący treści objawione i świecki, uwzględniający w pewnej mierze treści religijne, głównie jednak podkreślający treści naturalne, etyczne oraz kulturowe. Stopniowo formowało się zaufanie całego społeczeństwa do nowego systemu kształcenia. Szkoła zyskała autorytet i stała się pierwszym środowiskiem wychowania i nauczania dzieci, natomiast wyraźnie osłabło oddziaływanie katechezy rodzinnej, zaś katecheza parafialna dokonała modyfikacji sposobów przekazywania treści, a później przeszła całkowicie na teren szkoły¹¹.

Włączenie katechezy w system kształcenia spowodowało istotne zmiany. Katecheza stała się lekcją, podczas której położono nacisk na przekaz wiadomości religijnych. Struktura i metoda zarówno lekcji, jak i katechezy były takie same, dlatego też nie mówiło się już o katechezie, ale o lekcji religii. Nauczanie religijne zmierzało do przekazywania wiedzy teologicznej, rozwoju świadomości religijnej i formowało mentalność chrześcijańską, ale nie było w stanie inicjować i kształtować postaw wiary¹².

Rodzice zaś coraz bardziej ufali metodom pedagogiczno-dydaktycznym szkoły. W tym kontekście katecheza rodzinna zamieniła się jedynie w prywatny, przygodny i dopełniający wpływ rodzicielski. Funkcja katechetyczna rodziny została ograniczona do wysyłania potomstwa do szkoły, sprawdzenia pracy domowej, udzielenia niezbędnej pomocy czy wdrożenia dziecka do zachowywania szkolnej dyscypliny¹³.

Stopniowo jednak zaczęto dostrzegać braki tej sytuacji. Krytyka starej szkoły dokonująca się w pierwszej połowie XX wieku, psychologiczne badania osobowości dziecka i socjologiczne środowiska wychowawczego doprowadziły do uznania, że wychowanie w ogóle, a w nim także wychowanie religijne, nie może być sprowadzone do szkolnego nauczania. Szkoła – oddzielona od społeczeństwa – jest bezsilna w swoim oddziaływaniu, nato-

⁹ Por. W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1987, s. 20-25.

¹⁰ Por. M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, dz. cyt., s. 63.

¹¹ Por. W. Koska, *Katechetyka*, dz. cyt., s. 29-34.

¹² Por. M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, dz. cyt., s. 63-64.

¹³ Por. tamże, s. 64.

miast dopiero zjednoczony wpływ wielu środowisk może efektywnie pomóc w rozwoju pełnej osobowości dziecka¹⁴.

W okresie międzywojennym ruchy: pastoralny, katechetyczny i liturgiczny przyczyniły się do wypracowania naukowych podstaw oraz powiązania katechezy z duszpasterstwem Kościoła¹⁵. Ponieważ szkoła przede wszystkim przekazywała doktrynę chrześcijańską, katecheza parafialna skupiła się na inicjacji chrześcijańskiej, starając się wprowadzić katechizowanego w życie Kościoła. Ze względu na umacnianie się wpływu szkoły i parafii zawężał się zakres możliwości katechizacji w rodzinie. Rodzice przeciążeni pracą, odczuwając braki swego wykształcenia religijnego i formacji duchowej, uznawali katechetów szkolnych i parafialnych za specjalistów i bez zastrzeżeń oddawali im dzieci. Istotną zmianę odniesienia do katechezy rodzinnej przyniósł dopiero Sobór Watykański II.

2. Katecheza rodzinna nadzieją odnowy współczesnego Kościoła

Kościół jako żywa wspólnota chrześcijańska, potrzebuje ciągłej odnowy, jednakże nie chodzi tylko o odnowę struktury Kościoła, ale o odnowę wiary i ducha Jego członków. Powołaniem każdego człowieka jest „stać się dorosłym i żyć jak dorosły”¹⁶, również dorosłym i dojrzałym w wierze uczniem Jezusa Chrystusa. O dojrzałej wierze można zaś mówić jedynie w perspektywie osobowego spotkania Boga i człowieka oraz przyłgnięcia człowieka do osoby Jezusa Chrystusa i pójścia za Nim (por. DM 13; por. CT 5; por. DOK 53). Zadaniem katechezy jest udzielenie pomocy w dojrzewaniu wiary człowieka i przybliżanie go do wzoru dojrzałości, jakim jest osoba Jezusa Chrystusa¹⁷.

Szczególne znaczenie w tym zakresie ma katecheza rodzinna¹⁸, która winna zmierzać do obudzenia, a następnie rozwijania i umacniania żywej i świadomej postawy wiary wśród ludzi ochrzczonych – zarówno zaanga-

¹⁴ Por. L. Wołoszynowa, *Dzieciom – Rodzicom – Nauczycielom*, Kielce 2001, s. 177-181.

¹⁵ Por. M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, dz. cyt., s. 65; W. Kubik, *Żarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990, s. 76-78.

¹⁶ KWCh 10.

¹⁷ Por. D. Kurzydło, *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych Dokumentach Kościoła*, dz. cyt., s. 78, 88-89.

¹⁸ *Drogi katechezy rodzinnej*, red. E. Osewska, J. Stala, dz. cyt.; E. Osewska, J. Stala, *W kręgu katechezy rodzinnej*, dz. cyt.; *W kręgu rodziny*, red. E. Osewska, J. Stala, Poznań 2003; J. Stala, E. Osewska, *Fundamentalne podstawy i obszary katechezy rodzinnej*, Tarnów 2000; J. Stala, *Konieczność katechezy rodzinnej*, „Katecheta” 1999, nr 5, s. 6-10; J. Stala; *Podstawy teologiczno-antropologiczne katechezy rodzinnej*, Tarnów 1998; J. Stala, *Tradycja katechezy rodzinnej w diecezji tarnowskiej*, dz. cyt.; J. Stala, *Katecheza o małżeństwie i rodzinie w Polsce po Soborze Watykańskim II*, dz. cyt.

zowanych, jak i „zagubionych” czy niekonsekwentnych w jej wyznawaniu; aby następnie wyrażała się ona w codziennych postawach, decyzjach i zachowaniu człowieka (por. DA 14; KDK 11, 21, 57; KK 35; DWCH 10). Drogę do osiągnięcia dojrzałej wiary widzi Kościół w stopniowym poznawaniu Objawienia, dążeniu do Jego głębszego zrozumienia i następnie rozwiązywania w jego świetle codziennych problemów życia ludzkiego¹⁹.

W ten sposób Kościół równocześnie aktualizuje i kontynuuje zbawczą misję Chrystusa, by poprzez głoszenie Ewangelii o Królestwie Bożym, uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawienia, uzdolnić ich do odpowiedzialnego przyjęcia tego zbawienia i towarzyszyć im w procesie dojrzewania wiary do pełni eschatologicznej²⁰. Tak rozumiany i realizowany proces ewangelizacji, ze względu na swoje specyficzne zadanie łączy się bardzo ściśle z wewnętrzną odnową Kościoła. Można nawet powiedzieć, że odnowa Kościoła dokonuje się właśnie przez ewangelizację i katechizację.

Kościół ma równocześnie świadomość tego, że sama działalność ewangelizacyjna nie doprowadzi człowieka do dojrzałej wiary, a jedynie może pobudzić proces jej rozwoju i formowania. Chrześcijanin potrzebuje „integralnej i stałej formacji” (ChL 57). Dlatego Jan Paweł II mówi o „katechetycznym pogłębianiu wiary” (TMA 47). Katecheza „ma doprowadzić do dojrzałości wiary już zrodzoną w duszy i ukształtować prawdziwego ucznia Chrystusa przez pogłębione i bardziej uporządkowane poznanie Osoby i nauki Chrystusa, naszego Pana” (CT 19). Katecheza jest istotnym etapem procesu ewangelizacji, ponieważ daje rozumowe podstawy wiary oraz otwiera perspektywę pełni chrześcijaństwa²¹.

Pomiędzy rodziną a Kościołem istnieją ściśle związki. Kościół jest „rodziną dzieci Bożych” (KDK 40), a rodzina chrześcijańska jest Kościołem domowym (por. KK 11; KDK 48). Dzięki takiej analogii i wzajemnemu powiązaniu rodziny z Kościołem dokonuje się integracja życia i wiary. Z jednej strony Kościół wychowuje rodzinę do wypełnienia powołania i realizacji zadań wynikających z polecenia Bożego, a z drugiej – sam się formuje na wzór rodziny. Dynamizm rodziny, relacje personalne między jej członkami, wspólną odpowiedzialność za jej rozwój bierze Kościół za własny ideał. Dlatego należy mówić zarówno o uczestnictwie Kościoła w życiu rodziny,

¹⁹ Por. KO 5; DWR 10; R. Łukaszyk, *Osobowy charakter wiary katolickiej*, w: *W kierunku człowieka*, red. B. Bejze, Warszawa 1971, s. 187-202.

²⁰ Por. D. Kurzydło, *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych Dokumentach Kościoła*, dz. cyt., s. 85-86.

²¹ Por. J. Stala, *Podstawy teologiczno-antropologiczne katechezy rodzinnej*, dz. cyt., s. 61-121; D. Kurzydło, *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych Dokumentach Kościoła*, dz. cyt., s. 95-96.

jak i o zaangażowaniu rodziny w życie i rozwoju Kościoła²². „Szczęście osoby i społeczności ludzkiej oraz chrześcijańskiej – stwierdza Vaticanum II – wiąże się ściśle z pomyślną sytuacją wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej” (KDK 47).

Nauka Soboru Watykańskiego II przypomina, iż rodzice udzielając sobie sakramentu małżeństwa, dając życie dziecku i niosąc je do chrztu są zobowiązani do jego rozwoju fizycznego i duchowego. „Rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego uznani za pierwszych i głównych wychowawców” (DWCH 3). Dlatego dziecko przychodząc na świat ma prawo pełnego wychowania osobowego, które najdoskonalej realizuje się w rodzinie²³.

Tworzenie wspólnoty rodzinnej i wychowanie dziecka sprzyjają zacieśnieniu więzów między rodziną a Kościołem. Kościół wspierając rodzinę w pełnieniu jej podstawowych zadań – urzeczywistnia sam siebie. Wykonywanie tych funkcji jest jednocześnie realizowaniem katechezy rodzinnej. Sobór Watykański II wymienia funkcję profetyczną, kapłańską i pasterską Kościoła. Wymienione funkcje pełni cały Kościół jako Lud Boży, a w nim szczególne zadania przypadają rodzinie.

Posługa Słowa Bożego dokonuje się w rodzinie, gdy rodzice uczestnicząc w liturgii przekazują dzieciom słowo skierowane do nich w Kościele, gdy rozmawiając na tematy religijne wysłuchują ich wątpliwości i wraz z nimi rozwiązują trudności religijne, gdy posyłając dzieci na katechizację interesują się ich zaangażowaniem w katechezie, wynikami wiedzy religijnej, kształtowaniem postawy religijno-moralnej. Funkcję kapłańską rodzina wypełnia ukazując w kapłaństwie sakramentalnym zbawcze oddziaływanie Chrystusa, dobrze przygotowując dzieci do sakramentu pokuty i Eucharystii, bierzmowania i małżeństwa, uczestnicząc świadomie i czynnie w liturgii, pielęgnując modlitwę wspólnotową i tworząc klimat pobożności. Na mocy funkcji pasterskiej rodzina włącza się w całość życia parafialnego, podejmuje dobrowolne zobowiązania duszpastersko-charytatywne, rozwija w sobie ducha ofiary oraz realizuje zadania apostołatu świeckich²⁴.

W świetle wypowiedzi dokumentów Soboru Watykańskiego II rodzina chrześcijańska buduje, wzmacnia i odnawia Kościół nie tylko w sensie ilo-

²² Por. M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, dz. cyt., s. 67.

²³ E. Osewska, *Kierunki współczesnej katechezy rodzinnej odczytane w literaturze pedagogiczno-katechetycznej*, w: *Drogi katechezy rodzinnej*, red. E. Osewska, J. Stala, dz. cyt., s. 12-25; E. Osewska, J. Stala, *W kierunku katechezy rodzinnej*, dz. cyt., s. 181-269.

²⁴ Por. J. Wilk, *Problem współczesnego katechumenatu rodzinnego*. (Studium pedagogiczno-pastoralne), Lublin 1976 (mps), s. 82.

ściowym, ale przyczynia się do jakościowego wzrostu Kościoła w podwójnym sensie: „ad extra” – rozumianym jako wzrost zewnętrzny i „ad intra” – poprzez intensyfikację wewnętrznego życia Kościoła.

Znaczenie katechezy rodzinnej w procesie odnowy współczesnego Kościoła zostało również podkreślone w adhortacji *Catechesi tradendae*²⁵. Dokument opisuje zarówno działalność katechetyczną w rodzinie, wymieniając jej istotne składniki (świadcstwo życia chrześcijańskiego, przyjmowanie sakramentów, przeżywanie roku liturgicznego i wydarzeń rodzinnych, werbalizację doświadczenia, przekaz prawd wiary, permanentną formację), jak i katechezę rodzinną, która odgrywa szczególną rolę we współczesnym środowisku pluralistycznym. Ojciec Święty Jan Paweł II uznawał katechezę rodzinną za fundamentalną, zespalającą różnorodne wartości i bardzo wpływową. Dlatego katecheza rodzinna nie może być ograniczona do katechizacji w rodzinie, ale powinna obejmować formację religijno-katechetyczną rodzinną oraz współpracę między rodziną a innymi instytucjami i organizacjami pomagającymi jej w realizacji posłannictwa katechetycznego.

Podmiotowa rola rodziny jako środowiska wychowania człowieka i jego formacji religijnej została również dostrzeżona w Katechizmie Kościoła Katolickiego²⁶, organizowanych Międzynarodowych Kongresach Rodzin²⁷ oraz fakcie ogłoszenia roku 1994 – Międzynarodowym Rokiem Rodziny. Świadectwem nadziei, jaką Kościół przywiązuje do rodziny jest także *List do Rodzin*²⁸, w którym Ojciec Święty Jan Paweł II przypomina światu o niezastąpionej roli rodziny w prokreacji i wychowaniu człowieka.

Kościół już od swoich początków miał głębokie przekonanie, że katecheza rodzinna przyczynia się w dużym stopniu do kształtowania dojrzałej wiary członków rodziny, dlatego również współcześnie troszcząc się o swoją odnowę, z nadzieją patrzy na katechezę rodzinną. Już w samym fakcie udzielania chrztu małym dzieciom można dostrzec żywe przekonanie Kościoła, że rodzice podejmą odpowiedzialność za rozwój religijny dzieci i swój własny²⁹. Rozwój i odnowa Kościoła nie jest możliwa bez zaangażowania w Jego misję dojrzałego w wierze człowieka, zaś rozwój

---

²⁵ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae* (16.10.1989).

²⁶ Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

²⁷ Zob. XVIII Międzynarodowy Kongres Rodziny, Warszawa 1994.

²⁸ Jan Paweł II, *List do Rodzin* *Gratissimam sane* (2.02.1994).

²⁹ Por. R. Murawski, Teologiczne podstawy katechezy dorosłych, dz. cyt., s. 180-182; A. Potocki, Katecheza dorosłych w przemianie, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 68.

i duchowy wzrost człowieka nie jest możliwy bez Kościoła otwartego na jego potrzeby.

3. Katecheza rodzinna formą dialogu Kościoła ze światem

Zaangażowanie Kościoła w sprawy tego świata, ogólnie nazywane dialogiem Kościoła ze światem i współczesną cywilizacją, jest wypełnieniem zbawczego posłannictwa Kościoła. Chrześcijanie są posłani do świata, aby przemieniać go od wewnątrz mocą, którą czerpią z wewnętrznego życia wspólnoty eklezjalnej³⁰.

Kościół uznaje współczesny świat za partnera dialogu i współpracy, do którego staje jako Lud Boży, posiadający świadomość nieustannych przemian świata i przenikania się rzeczywistości duchowej i materialnej, dlatego proponuje światu integralny rozwój i budowanie kultury, która jest kulturą życia. Uznając słuszną autonomię tego świata, chce być promotorem rodzenia się bardziej dojrzałej społeczności ludzkiej. Nie zachowuje dla siebie bogactwa, które poznał, ale potrafi go udzielać, dostosowując się do potrzeb i możliwości współczesnego człowieka, który „jest pierwszą i podstawową drogą Kościoła” (RH 14).

Dla katechezy rodzinnej wypływającej wprost z życia rodzinnego, niezmiernie istotne jest poznanie zarówno treści tegoż życia, jak i życia społeczno-kulturowego otaczającego świata. Z tej racji należy sięgnąć do adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio*³¹, zajmującej się sytuacją i zadaniami rodziny w świecie współczesnym. Dokument omawia sytuację współczesnej rodziny, prezentując zarówno aspekty pozytywne, jak i zagrożenia. Przypomina zamysł Boży względem małżeństwa i rodziny, wzywając rodzinę, by stała się tym, czym jest ze swej natury – wspólnotą życia i miłości. Działania katechetyczne podejmowane w rodzinie – wspólnocie życia i miłości pozwalają na takie uformowanie jej członków, by byli zdatni do: budowania wspólnoty osób, służby życiu, udziału w rozwoju społeczeństwa, uczestnictwa w życiu i posłannictwie Kościoła.

Natomiast zgodnie z adhortacją apostołską o ewangelizacji w świecie współczesnym³², wszyscy członkowie rodziny są wezwani do dzielenia się Ewangelią oraz wyrażania jej życiem wobec siebie nawzajem, innych rodzin i całego otoczenia, co należy uznać ze bezpośrednie wezwanie członków ro-

---

³⁰ Por. D. Kurzydło, Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych Dokumentach Kościoła, dz. cyt., s. 114.

³¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio* (22.11.1981).

³² Paweł VI, Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* (8.12.1974).

dziny nie tylko do kontaktu z otaczającym światem, ale przede wszystkim do podejmowania z nim dialogu według zasad Ewangelii.

Wydaje się, że w XXI wieku bardziej niż w jakimkolwiek innym czasie, metody działania Kościoła nie mogą być „metodami świata”, skoro Ewangelia pokazuje jednoznacznie, że jedyną autentyczną metodą działania może być pokora, prawda, uczciwość i dobroczynność. Z drugiej strony kontekst historyczno-społeczny ma również swoje wymagania i swoje obowiązki, które należy wypełnić. Znaczącą pomocą w dziele formacji współczesnych chrześcijan może okazać się katecheza rodzinna, która ma szansę na długotrwałe, chociaż spontaniczne kształtowanie chrześcijan, na poszczególnych etapach ich rozwoju osobowego i religijnego. Katechetyczna formacja wszystkich członków rodziny umożliwia nabycie i rozwijanie umiejętności praktycznego łączenia metody ewangelicznej ze społecznym zaangażowaniem w świecie.

Dialog między Kościołem i światem jest zatem w dużym stopniu zależny od dobrego przygotowania ludzi świeckich, którym Kościół najpierw, poprzez katechezę rodziców³³, chce pomóc w dojrzałym odnoszeniu się do otaczającego świata i jego spraw, a jednocześnie uzdolnić do wcielania Ewangelii w życie rodzinne. Rodzice, małżonkowie, dziadkowie i inni dorośli świeccy, z racji swego umiejscowienia w świecie, mogą najbardziej skutecznie powodować taki rozwój świata, który będzie zgodny z zamierzeniami Stwórcy: „aby ludzie zgodnym wysiłkiem kształtowali porządek spraw doczesnych i ciągle go doskonalili” (DA 7)³⁴.

Dokument Międzynarodowej Rady do Spraw Katechezy przypomina, że często tylko ludzie świeccy są w stanie „być zaczynem królestwa, świadkiem nowości i piękna Ewangelii, woli przemiany i wyzwolenia, zgodnie z nauczaniem Jezusa Chrystusa” (KWCh 22), zarówno w środowisku domowym – rodzinnym, co wydaje się akurat dość naturalne, ale także w środowisku pracy, znajomych, przyjaciół. W świecie i dla świata, to oni stanowią Kościół, dlatego świat staje się dla nich polem i narzędziem w realizacji ich chrześcijańskiego powołania (por. ChL 9. 15). Aby jednak ludzie świeccy mogli podjąć to powołanie świadczania i przekazywania posłannictwa ewangelicznego nowym pokoleniom, nowym narodom i nowym kulturom muszą najpierw sami zakorzenić się w Kościele, który poprzez sakramenty i katechezę, będzie dla nich przewodnikiem, wspar-

³³ Por. H. Lombaerts, Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych, w: Drogi katechezy rodzinnej, red. E. Osewska, J. Stala, dz. cyt., s. 127-140; J. Stala, Rola katechezy dorosłych w formacji katechetycznej rodziców, w: Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła, dz. cyt., s. 159-165.

³⁴ Por. D. Kurzydło, Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych Dokumentach Kościoła, dz. cyt., s. 115-116.

ciem i wytchnieniem³⁵. Tylko dojrzały chrześcijanie mogą dokonać „pośredniczenia kulturowego” między Kościołem i światem, które wymaga zasadniczo wyrażenia prawdy Symbolu wiary oraz moralności Dekalogu i Kazania na Górze w zestawieniu z dzisiejszą kulturą.

Niezbędne jest uaktywnienie dialogu między Kościołem, a światem i jego kulturą. Chodzi o otwieranie się Kościoła na wartości tkwiące we współczesnym społeczeństwie, stosując z rozwagą podwójne prawo: kontynuacji autentycznych wartości współczesnej kultury oraz zrywania bądź demaskowania takich sytuacji, w których byłaby zagrożona godność osoby czy wartości Królestwa.

Powyższe ujęcie zakłada wcześniejszą formację wierzącego, zawierającą kształtowanie *sensus Ecclesie*: poczucia przynależności i utożsamiania się ze wspólnotą kościelną, będącą jednocześnie tajemnicą i instytucją, jednak w dojrzałej formie. Dojrzały sens bycia Kościołem zakłada pragnienie przynależności i odpowiedzialnego, świadomego uczestnictwa, z poczuciem względnej autonomii i konstruktywnym nastawieniem krytycznym.

Katecheza rodzinna daje szansę na codzienne, naturalne, długotrwałe formowanie każdego członka rodziny, tak aby stawał się dojrzałym wierzącym, który nie tylko troszczy się o rozwój duchowy, lecz jest zaangażowany i odznacza się wielką siłą moralną. Chrześcijanin potrafi ukazywać to zaangażowanie nie tylko w praktykach religijnych, lecz w „sercu świata”: w rodzinie, w pracy, w polityce, życiu społecznym, podczas czasu wolnego i rekreacji. Postawa otwarcia na kulturę, duch współpracy, wrażliwość etyczna, świadomość wartości, zaangażowanie społeczne i polityczne, solidarność z biednymi i odrzuconymi są najpełniej kształtowane w środowisku rodzinnym.

Katecheza wyrasta z misji Kościoła. Działalność katechetyczna rodziny nie jest czymś przypadkowym, ale jednym z najważniejszych zadań rodziny stanowiącej ważny element Kościoła – Ludu Bożego. Temu profilowi Kościoła dobrze odpowiada katecheza dokonująca się w rodzinie, jako wspólnota posiadającej wśród Ludu Bożego szczególne posłannictwo. Wpływa ono z włączenia rodziny w sakramentalną strukturę Kościoła. Katecheza rodzinna może być określona działalnością eklezjalną, wnoszącą do wspólnoty Kościoła swój własny dar³⁶.

---

³⁵ Por. J. Stala, Rola katechezy dorosłych w formacji katechetycznej rodziców, dz. cyt., s. 159-165.

³⁶ Por. J. Stala, Podstawy teologiczno-antropologiczne katechezy rodzinnej, dz. cyt., s. 155-173; E. Osewska, Katecheza rodzinna, w: Katechetyka szczegółowa, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 269-286; J. Stala, Katecheza o małżeństwie i rodzinie w Polsce po Soborze Watykańskim II, dz. cyt., s. 465-483.

Podjęmowanie i realizacja katechezy rodzinnej jest obowiązkiem rodziny i Kościoła posiadającym swój wymiar teologiczny, moralny, prawny, egzystencjalny podejmowany na różne sposoby i obejmujący wiele zróżnicowanych metod i form. Zawsze jednak pozostaje ona wielkim bogactwem w misji ewangelizacyjnej Kościoła³⁷, gdyż posiada swoją autonomię i nadrzędność w stosunku do innych instytucji wychowawczych. Katechezy rodzinnej nie może zastąpić żadna inna katecheza, bowiem katecheza szkolna i parafialna pełnią wobec niej funkcję kontynuacji i uzupełnienia³⁸.

Celem niniejszego artykułu było zaprezentowanie podstawowych motywów skłaniających współczesny Kościół do zainteresowania katechezą rodzinną i poszukiwania nowych form jej realizacji. Wskazano na motywy podejmowania katechezy rodzinnej z większą i mniejszą skutecznością w różnych okresach historycznych. Podkreślano potrzebę i udział katechezy rodzinnej w procesie budowania dialogu Kościoła ze światem. Przypomniano, iż katecheza rodzinna pozostaje miejscem wspólnotowego rozwiązywania problemów religijno-moralnych, a tym samym nadzieją na nieustanne, wewnętrzne odnawianie Kościoła. Z tego względu Kościół nieustannie troszczy się o dojrzałość w wierze wszystkich członków rodziny, widoczną w powstawaniu i rozwoju nowych kierunków pracy katechetycznej z rodzinami oraz dba o ciągłe poszukiwanie nowych modeli katechezy rodzinnej, dostosowanych do zmieniającego się kontekstu społecznego, kulturowego i religijnego.

Elżbieta Osewska: The Motives of Interest in Family Catechesis in the Contemporary Church

The Second Vatican Council brought a new dynamism in directing the Church towards marriage and the family, reminding us that “the happiness of the person and Christian society is closely connected with a satisfactory situation of marriage and the family”. The Popes after the Second Vatican Council, and John Paul II in particular, frequently touched upon family issues in numerous documents. The purpose of this article is to explain basic motives of interest in family catechesis in the contemporary Church. The first part recalls the historical practice of family catechesis in the Church. The second – presents family catechesis as a hope for renovation of the modern Church. Therefore, the Church, who continuously cares for maturity in faith of all members, sees the family catechesis development as a chance for a form of dialogue with the world and takes care of new models of family catechesis.

³⁷ Por. J. Stala, Podstawy teologiczno-antropologiczne katechezy rodzinnej, dz. cyt., s. 61-121.

³⁸ Por. F. Blachnicki, Katechetyka fundamentalna, Lublin 1970, s. 272.